

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **841**G.J. van Middelkoop
Harmonie of de koers kwijt?MEDITATIEF **846**C.J. Harryvan
Een vierende gemeenteWANDELEN MET GOD **847**J.T. Oldenhuis
Met gesloten ogenACHTERGRONDEN **849**W.L. de Graaf
Bijbels is niet oubollig.
naar vernieuwendEVANGEUSATIE
EN ZENDING **852**L.W. de Graaff
Leven uit traditieSCHRIFTSTUDIE **855**A.S. van der Lugt
Onder beschermingSYNODE-IMPRESSIES **857**

H. Veldman

en verder...
Meegelezen
Uit de Kerken

KERKELIJK LEVEN / G.J. van Middelkoop

HARMONIE OF DE KOERS KWIJT?

Waarover hebben Hervormden en vrijzinnigen zich in de tweede helft van de twintigste eeuw opgewonden, waarom hebben zij gelachen en waarover hebben zij zich kwaad gemaakt? Anders dan vroeger leven zij vandaag in een zekere harmonie. Hoe is dat gegroeid en is dat ook een vooruitgang? E.P. Meijering en K. Blei schreven elk een boeiend boek over deze ontwikkelingen.

Nederlands Hervormd vandaag

'Vijftig jaar *ander theologen*' heel het boek van Meijering dat onlangs verscheen. Op een wat losse loon tekent hij de ontwikkelingen in de Leidse theologische wereld. Aan de ene kant was hij daarbij wel betrokken, maar aan de andere kant stond hij toch wat terzijde. Zelf remonstrants predikant komt hij uit een afgescheiden voorgeslacht, maar hij zet zich daar niet tegen af. Zoals ook uit andere publicaties blijkt, is hij in staat heel zuiver en invoelend te schrijven over

wat andere theologen dreef. Hij aarzelt niet om persoonlijke positiekeuzen te maken, maar doet dat wat tastend en zonder zich op te winden. In zijn boek laat hij de ontwikkelingen zien van verzuiling via polarisatie naar wat hij noemt het harmoniemodel van de jaren negentig. Er is wel veel veranderd, maar uiteindelijk nok veel gelijk gebleven, vindt hij.

Blei beschrijft in '*De Nederlandse Hervormde Kerk; haar geschiedenis en identiteit*' - bij Kok uitgekomen in 2000 in de serie Wegwijs - de geschiedenis vanaf de Hervorming tot van-

daag. Helder en overzichtelijk zet hij de ontwikkelingen en de vragen neer waarvoor de NHK stond en staat. Wat betreft de laatste periode, is hij minder positief dan Meijering. Hij vraagt zich af of de vaart eruit rankt en of de NHK in de huidige tijd en cultuur geen doel meer ziet om naar te koersen en daardoor tot introvertie vervalt.

1945-2002: drie fasen

Hoe stelt de NHK zich op in deze tijd? Om dat goed te kunnen zien, moeten we eerst aandacht geven aan de periode hiervoor. Om daar een beetje grip op te krijgen, kunnen we de tijd na

de Tweede Wereldoorlog verdelen in drie stukken, waarbij de grenzen wat vloeïend zijn:

- * van 1945 tot 1965/70, waarin de NHK gericht was op 'kerstening' van de Nederlandse samenleving;
- * van 1965 tot 1985/90, waarin zij zich richtte op verbetering van de wereld door politieke actie;
- * en van 1985 tot nu, waarin ze de aandacht verlegt naar binnen en de opbouw van de plaatselijke gemeente.

Deze geschiedenis van de laatste vijftig jaar staat weer tegen de achtergrond van wat zich sinds 1816 in de NHK heeft afgespeeld. Daarom - heel kort door de bocht - eerst even daarover.

Van 1816 tot 1951

In 1816 werd de kerk een onbijbelse, ongereformeerde kerkregering opgelegd en werd de band aan de belijdenis van de Reformatie losser gemaakt. Dit zette de deur open voor allerlei dwaling en geestelijke verwoesting. Dankzij de leervrijheid ontwikkelden zich uiteenlopende richtingen binnen de NHK: niet-orthodox, orthodox en een middelegroep. De NHK was niet veel meer dan een administratief verband van deze richtingen ('hotel-kerk'). In het begin van de twintigste eeuw werd er zelfs over gedacht de kerkelijke eenheid maar op te geven. Men besloot bij elkaar te blijven, maar hoe moest het dan met leervrijheid en leertucht?

Door de theologie van *Karl Barth* ging men anders aankijken tegen de vraag hoe men moest omgaan met belijden en helijdenis. Dat maakte het mogelijk dat er beweging kwam in de vastgelopen richtingenstrijd en dat de verschillende Hervormden weer samen verder konden. Rond de Tweede Wereldoorlog kwam men tot een wending naar

de wereld. Men koos ervoor op het grondvlak van de plaatselijke gemeenten te zoeken naar vernieuwing van het kerkelijk leven. En dat vanuit de overtuiging dat de kerk een opdracht voor de wereld heeft. Die missionaire of apostolische taak kon je gezamenlijk aanpakken, ongeacht de richting waar je bij hoorde. Pas als je daarmee begon, kwam het onderling gesprek over de belijdenis in beeld.

Vanuit deze opvattingen werd gewerkt naar een reorganisatie van de NHK in de richting van een 'belijdende volkskerk'.

Nieuwe Kerkorde 1951

De Nieuwe Kerkorde van 1951 luidde in het kerkzijn van de NHK een nieuwe fase in. De taak van de kerk om te spreken in de wereld staat nu voorop. Het belijden van de kerk staat in dienst daarvan. Er is wel sprake van gemeenschap met de belijdenis der vaderen, maar beslist *niet* van overeenstemming daarmee. Want belijden in de omstandigheden en inzichten van de eigen tijd kan het nodig maken dat we vandaag anders belijden.

De Nieuwe Kerkorde keerde niet terug naar een echt gereformeerde kerkregering en wilde ook geen ondubbelzinnige binding aan de gereformeerde belijdenis, zodat de NHK ook na dit keerpunt geen gereformeerde kerk kan helen.

In de geest van de Nieuwe Kerkorde zoekt de NHK nog steeds 'heel de kerk en heel het volk'. Ze *voelt* zich solidair verbonden met de wereld en betrokken op de Nederlandse samenleving. Als volkskerk wil zij ook vasthouden wie zich niet volledig stelt onder het gezag van Gods Woord en zich niet laat richten door de klassieke belijdenis van de kerk. Omdat zij deze breedte wil behouden, weigert zij zich te binden aan de waarheid en te

KERNREDACTIE.
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.
PROF. DR. B. KAMPHUIS

OVERIGE REDACTIELEDEN:
DR. E. A. DE BOER,
DRS. A.L. Th. DE BRUJNE,
DRS. I.D. HAARSMAN, DRS. P. HOUTMAN,
DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES,
J. WESTERT.

MEDEWERKERS:
J.J. D. BAAS, DRS. E. BRINK,
J.M. DE JONG,
DRS. C. HOKSBERGEN,
DRS. A.S. VAN DER LUGT,
DR. J. SMELIK, DRS. H. VELDMAN

REDACTIE-ASSISTENT
H. PRINS, Meulenbeldlaan 159, 7602 XK Almelo,
tel. 0546-870843 E-mail: reformatie@wxs.nl

Alle stukken incl. persberichten en overige redactionele meldingen bestemd voor de Redactie aan
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.
(reformatie@wxs.nl)

WTGEVER.
Print Media bv. Bedum. Technische Realisatie
Scholma Druk bv. Bedum

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES
Scholma Druk, postbus 7, 9780 AA Bedum
Telefoon 050 - 3013636 Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie)
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg
ING Bank 66 30 92.620

ABONNEMENT:
€ 47,- per jaar. Studenten € 35,- per jaar (binnenland), € 92,50 - per jaar (buitenland)
Opzegging dient 1 maand voor het verstrijken van het lopende kalenderjaar te geschieden.

Losse nummers € 1,20 (incl. Porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en slechtzienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES

Prijs: € 0,45 per mm. Contracttarief op aanvraag

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

verwerpen wat daarmee strijdt. Daarmee is de NHK zelf geen pijler en fundament der waarheid (1 Tim. 3:15). En de eenheid van haar leden vindt niet haar band in de eenheid van het ware geloof. Christus belijden betekent in de NHK voor de een iets anders dan voor de ander.

1945-1965/70 kerstening van de samenleving'

De wending naar de wereld neemt in de tweede helft van de twintigste eeuw verschillende vormen aan. In de optimistische periode na de Tweede Wereldoorlog geloofde de NHK dat zij kon werken aan een kerstening van de Nederlandse samenleving. Het gaat God uiteindelijk niet om de kerk, maar om de wereld. Hij is erop uit Zijn Rijk te vestigen in deze wereld en de kerk is er ten dienste daárvan. In deze periode werd het denken in de NHK vooral gestempeld door de theologie van Karl Barth. Er werd afstand genomen van de Dordtse Leerregels (1961) en van de overtuiging dat we in de Bijbel te maken hebben met Gods Woord (Klare wijn, 1967). Solidariteit met de wereld werd het parool. De NHK spande zich sterk in weer contact te krijgen met het volksleven. Ze wilde daarvoor openstaan en daarop invloed uitoefenen. De synode liet *herderlijk-schrijvens* uitgaan met haar oordeel over allerlei zaken, bijvoorbeeld over Nieuw-Guinea en over de kernwapenen. In '*Christen-zijn in de Nederlandse samenleving*' verzette zij zich tegen de antithese-gedachte en nam ze afstand van christelijke organisaties. Zo was ze ook tegen de oprichting van een christelijke school in het Friese Hardegarijp, want de NHK ging het om de jeugd van heel het volk, ook die op de openbare school. Meijering vertelt sappig

over Van Niftrik, die graag de linksbuiten in de orthodoxie speelde en zich afzette tegen de antithese en de eeuwige beginnelen van de gereformeerden, die liever in heilige huisjes dan in tenten woonden. Voor hem was Kaal Barth een kerkvader die op één lijn stond met de Hervormers. Hij vermaande zijn orthodoxe geloofsgenoten dat de bijbel ons niet in de eerste plaats leert naar boven te kijken, maar naar de toekomst. Veel barthianen zagen zich, tussen vrijzinnigen en Gereformeerde Rond, als de enige legitieme vertolkers van de bijbelse boodschap.

1965-1985/90 verbetering van de wereld

In de jaren zestig veranderde de situatie. De tijd van Barth ging voorbij. Velen namen afstand van een God in de hemel; wij en de aarde zijn er ook nog! Secularisatie en ontkerkelijking gingen gepaard met maatschappijkritiek. De NHK kon niet langer op hoge loon spieken over een kerstening van de samenleving. Wel vond ook zij dat in de samenleving en in de politieke verhoudingen geen recht werd gedaan aan Gods bedoelingen. Daarom ging ze inspelen op de maatschappelijke trends tot verbetering van de wereld. Ze sprak de synode zich uit tegen het apartheidsbewind in Zuid-Afrika. De vraag of er kernraketten moesten worden ingevoerd beheerste jarenlang veel kerkelijk debat. De kerk stelde zich op achter het IKV. Aan een grote demonstratie legden de kernraketten in 1983 namen veel voor- en tegenstanders. Een politieke theologie (Ter Schegget) en een theologie van de geschiedenis (Berkhof) verlegden de aandacht van de hemel naar de aarde. Dat leidde tot ver-

schraling en aantasting van de bijbelse boodschap. Velen raakten daardoor van het geloof af en de kerken werden leger. Meijering constateert, dat grote delen van de synodaal GKN, de RK en de middenorthodoxie in de NHK nu gingen zeggen en bepleiten wat de vrijzinnigheid al sinds honderd jaar had gezegd en bepleit. Velen hadden het gevoel dat ze nu bevrijd konden ademen en zelf konden gaan bepalen wat waar is en wat niet. Wie hard liepen voor rechtvaardige verhoudingen in de wereld bleken geen tijd te hebben voor de gecrechtigheid die God in Christus aan de zondaar schenkt. Een zogenaamde 'profetische prediking' verdrong het thema van zonde en verzoening, leven en dood, en leidde tot een totale verandering van de inhoud van het geloof. Zijn conclusie is, dat de werkelijk belangrijke veranderingen op kerkelijk en theologisch gebied zich in Nederland in deze periode hebben voltrokken.

1985-nu wending naar binnen

In de tweede helft van de jaren tachtig en de jaren negentig begonnen nieuwe verschuivingen in de cultuur. De ontwikkeling naar meer mondigheid en zelfstandigheid zette zich door. Dat leidde bij velen tot een sterker besef van eigen waarde en een lossere opstelling tegenover allerlei verbanden. Eigen beleven en ervaring kwamen veel meer voorop te staan. Voor je opstelling en de keuzes die je moest maken ging je vooral bij jezelf te rade. Deze toenemende individualisering was een van de veranderingen in het leefklimaat. Daar kwam nog iets anders bij. In 1989 viel de muur in Berlijn. Dat was het einde van het communisme. En ook van de spanning die er sinds de Tweede Wereldoorlog tussen de grote

wereldmachten had gheerst. De grote idealen en verwachtingen van de toekomst, die velen hadden geïnspireerd, boeiden niet meer, maar verbleekten. Ze zetten niet langer aan tot inzet en actie. Voor velen verdwenen spanning en perspectief uit het leven. Het bestaan ging een wijdere horizon missen, waardoor verslapping en ongeïnteresseerdheid gingen heersen.

Dit had allemaal ook zijn weerslag op geloven en denken in de NHK. Het leidde tot een wending naar binnen, zowel kerkelijk als persoonlijk. De plaatselijke gemeente werd voor de beleving van velen belangrijker dan de landelijke kerk. En het persoonlijk geloofsleven van het individu kreeg meer aandacht dan de kerk met haar leer en organisatie. We zien vijf reacties:

'Godsverduistering'

De mensen raakten God kwijt; Berkhof ging spreken over Godsverduistering. Hij keerde zich nu tegen de apostolaats-theologie van de eerste decennia na de oorlog. Maar ook nam hij afstand van de aandacht in de kerk voor verbetering van de sociale en politieke structuren van de wereld. De afkalving van de kerken ging door. En binnen de kerken was er sprake van een innerlijke uitholling van het geloof. Voor velen werd de grote vraag: bestaat God wel? Hoe kunnen we in Hem geloven als we Hem niet ervaren? Daarom moest de kerk in de eerste plaats weer de vraag naar de werkelijkheid van God aan de orde stellen, zowel voor het persoonlijk geloof als ten behoeve van de samenleving.

De pretenties voorbij

Ook breder werd geconstateerd dat het enthousiasme van de

periode van opbouw voorbij was. De grote verwachtingen van vroeger waren niet echt in vervulling gegaan. De pretentie inzake wat de kerk allemaal in de maatschappij zou kunnen en zou moeten doen werd losgelaten. De kerk moest zich voortaan bescheidener gaan opstellen. In 1988 gaf de synode nog de pastorale handreiking 'Gemeente-zijn in de mondiale samenleving' uit. Het was de opvolger van 'Christen-zijn in de Nederlandse samenleving' van 1955, maar de titel laat al zien, dat het denken veranderd is. Het gaat nu niet in de eerste plaats om de landelijke kerk, maar om het kleinschalig kerkzijn in de plaatselijke gemeente. De landelijke kerk staat nu ten dienste van het pcmeente-rijn. Wat de synode uitspreekt, moet de gemeente verder helpen. Zo niet, dan hangt het in de lucht. In de Nederlandse samenleving kan de kerk niet meer de toon aangeven, want ze is vandaag maar een randgebeuren. Toch kan ze nog steeds een brede oriëntatie hebben, nu zelfs mondiaal, betrokken op nood en lijden wereldwijd. Dit stuk probeert twee dingen bij elkaar te houden: de wending naar het plaatselijk gemeente-zijn en iets van betrokkenheid op de samenleving. Ook al waren de vroegere idealen te hoog gegrepen en geloven ook vele hervormden daar niet meer in, kerstening blijft kerkewerk, volgens een synodaal beleidsplan 1991-1994.

Introvertie zonder samenbinding

In een tijd van godsverduistering beleven velen geen geborgenheid en geen laatste zinging meer. Innerlijke betrokkenheid lijkt te ontbreken. Een soort gelaten toegeeflijkheid en ingezonkenheid heersen. Er is een sterke tendens tot introvertie, lot

kerkelijk bezig zijn met zichzelf. En de vraag klinkt: Varen we nog wel? Of is de vaart eruit? Hebben we de windstille gezocht en zijn we voor anker gegaan? Karel Blei is helemaal niet gelukkig met deze situatie. De gerichtheid naar buiten die de Nieuwe Kerkorde van 1951 bracht, heeft geholpen de strijd van de richtingen te overwinnen en heeft geestelijk samenbindend gewerkt. Nu het apostolaatsdenken wegvalt, kun je feitelijk niet meer zeggen wat de NHK samenbindt. Is ze nog wel een geestelijke eenheid? Of is ze eigenlijk niet meer dan een federatie, waarin men geen concrete gemeenschappelijkheid beleeft. Zodat je zelfs de vraag kunt horen: geloven we in dezelfde God? Je kunt vandaag weer voluit spreken van richtingen. Daarom voert Blei steeds weer het pleidooi voor terugkeer naar het apostolaat of het missionair kerk-zijn, *Dar is het enige wat ons als inspirerende visie bij elkaar kan houden.* Mensen hunkeren naar een geloven in God, niet puur op gezag of als overgeleverde leer, maar als eigen, levende ervaring. Hoe kunnen we in de dagelijkse werkelijkheid tot ervaring van God komen? Om hen daarbij te helpen, moet de kerk op de actualiteit van vandaag ingaan, in gesprek gaan met de tijd. Met alle waardering die hij voor de Heidelbergse Catechismus heeft, wil hij vandaag andere accenten leggen, die de hedendaagse mens ook echt kan meemaken en meevoelen. De Schrift is altijd rijker dan wij denken of in onze belijdenisformuleringen hebben vastgelegd. Het gaat in de boodschap van het evangelie niet zozeer om voldoening voor onze zonden, maar om bevrijding uit zinloosheid. Om de komst van Gods Koninkrijk, het nieuw worden van het aardse leven, hoop en nieuw begin. Zo tracht Blei een de wending naar binnen, in de vorm van

een concentratie op de plaatselijke gemeente en haar opbouw, te corrigeren.

Persoonlijke geestelijke vernieuwing

Heel anders is de benadering van het *Evangelisch Werkverband*. Ook dat kiest voor een wending naar binnen, maar zoekt het dieper. Geestelijke vernieuwing is nodig, en wel door een persoonlijke relatie met de Here Jezus Christus. Daarin zoekt het een remedie voor de zorgelijke ontwikkelingen, die 'Gemeente-zijn in de mondiale samenleving' constateerde. Dat signaleerde een groeiende innerlijke onzekerheid bij veel kerkleden. Vaak weten zij zelf nauwelijks meer wat zij geloven. De secularisatie trekt haar sporen ook in de kerk zelf en in de harten van de gelovigen. 'Er is iets *mis*, wanneer ouders hopen dat hun kinderen op school *nog* iets meekrijgen van wat thuis niet meer wordt geboden, omdat de woorden tekort schieten. Talloos zijn de gezinnen waarin in één generatie de overdracht van het geloof van ouders op kinderen ten einde is gekomen. De moderne kerkverlater verlaat de kerk niet uit protest, maar uit onverschilligheid. Christendom en geloof, kerk en gemeenschap van gelovigen roepen niet zozeer verzet op, ze zijn irrelevant geworden.' Het EW wil binnen de kerken werken aan een verdieping van een veelal orthodox geloof naar evangelische opvatting en richt zich daarbij op persoonlijk geloof en gemeenteopbouw.

Terug naar de gereformeerde belijdenis

De Gereformeerde Bond spant zich in om de NHK steeds weer terug te roepen tot de gereformeerde belijdenis. Niet alleen in de plaatselijke gemeente, maar

ook in de landelijke kerk en haar vergaderingen, waar zij op allerlei manieren in participeert. De trouw aan de NHK zet de trouw aan de belijdenis daarbij nogal eens onder druk, zeker waar goede woorden ook gepaard moesten gaan met gehoorzame daden. Dat blijkt vooral ook in de gang van zaken in het Samen op Weg-proces, waarin wordt gewerkt in de richting van een kerk die ruimte biedt aan allerlei soorten gelovigen en die nog minder haar eenheid zoekt in de gereformeerde leer en belijdenis dan de NHK het de voorbije eeuwen heeft gedaan. De Bond heeft steeds opnieuw grote bezwaren tegen de verschillende stappen die gezet worden, maar gaal uiteindelijk toch telkens ook weer mee.

Meijering constateert dat de polarisatie vandaag voorbij is en hij vindt dat een goede verandering. Velen kunnen nu relativeren. 'Ketters' - als Den Heijer - krijgen in de media veel meer welwillende aandacht. Alleen is het aantal mensen dat zich opwindt veel kleiner geworden. Is dit inderdaad winst? Of moeten we vaststellen dat we vandaag in een windstille leven? Dat de vaart eruit is en de verschillende scheepjes maas wat rondobberen, omdat de vloot de koers kwijt is?

drs G.J. van Middelkoop is eindredacteur van dit blad

N.a.v. Di-E.P. Meijering, Vijftig jaar onder theologen, hoe het veranderde en gelijk bleef, Meinema Zoetermeer, 2002
en Dr K. Blei. De Nederlandse Hervormde Kerk, haar geschiedenis en identiteit. Kok Kampen, 2000

Dr E.P. Meijering was remonstrants predikant en daarnaast lector aan de Universiteit van Leiden, in de Latijnse en Griekse letterkunde van de latere Oudheid en in de vroege kerk- en dogmengeschiedenis. Hij schreef over de kerkvaders en over theologen van vroeger en later tijd.

Dr K. Blei was secretaris-generaal van de Nederlandse Hervormde Kerk van 1987-1997. In die functie heeft hij door zijn beleidsnotities een stempel gezet op het denken binnen de generale synode van deze kerk en de koers die zij uitzette in de tijd en cultuur van vandaag. Naast deze beleidsnotities schreef hij ook liet beknopte en heldere overzicht 'Veertig jaar denken over God' (1993).

WEGENS
VAKANTIE
VERSCIJNT HET
VOLGENDE
NUMMER OP
10 AUGUSTUS

EEN VIERENDE GEMEENTE IN GEMEENSCHAP MET CHRISTUS

C.J. Harryvan

O Lord my God, when I in awesome wonder

Consider all the works Thy Hand hath made.

I see the stars, I hear the mighty thunder,

Thy pow'r throughout the universe displayed;

*Then sings my soul, my Saviour God, to Thee, how great Thou art!
How great Thou art!*

Stuart K. Hine.

Mensen die lid zijn van een koor kennen het. Dat je wel eens met tegenzin naar een repetitieavond gaat. Je bent moe. Je hebt geen puf meer. Maar gaandeweg de avond krijg je er weer plezier in. Aan het einde van de avond loop je fluitend de zaal uit.

De volgende keer **kan** het je helpen. Kan het je net even het zetje geven om toch maar wel te gaan. Juist omdat je je nog herinnert, hoe je vorige keer thuis kwam, ga je heen.

Heh je er wel eens op gelet, hoe mensen een koorrepetitie verlaten? Bijna altijd zingend! Fluitend! Of nog neuriend, met de muziek zit in hun hart, opgefrist.

Gewoon

Hoe beleef je een normale, gewone kerkdienst op zondag? Ben je blij, dat je er heen mag? Ga je met tegenzin? Of ga je liever niet, behalve als het echt niet anders kan? Komt het wel eens voor, dat er toch iets met je gebeurt? Tijdens de samenkomst? Gebeurt het wel eens, dat je anders de zaal uit loopt, dan je die binnengekomen bent?

Het kan zijn, doordat **iets** uit de de preck je bijzonder aansprak. Het kan komen door een lied, dat je opeens sterk raakte. Of omdat je iemand zag zitten.

Samen

Dat is allereerst bijzonder bij een samenkomst. Dat je daar dingen doet die je in je eentje niet kan. Zingend God loven of bidden kan je gelukkig ook in je eentje, wanneer je door een bos loopt te wandelen. Maar samen zingen misschien zelfs in meerstemmigheid, kunnen we alleen, wanneer er andere mensen bij ons zijn.

In aanwezigheid van de Geest

Dat brengt ons hij nog iets anders, dat deze samenkomst een meerwaarde geeft. Dat is dat we de inhoud niet **zelf** hebben samengesteld. We hebben het programma niet zelf in elkaar gezet. De I-leilige **Geest** reikt ons de leerstof aan. **Het** materiaal. Door zijn aanwezigheid, dankzij zijn bemiddeling komen we in rechtstreeks contact **met** genade van God. Met niemand minder dan Koning Jezus Christus! Heer over hemel en aarde, Christos Pantokrator, Heerser over het Heelal.

Verbonden aan Christus

In de samenkomst onthult de Geest ons mysteries. Leraar Jezus maakt ons daar wijzer. Hij verdiept Hij ons beperkte inzicht. Hij scherpt onze opletendheid. Hij brengt ons op de

hoogte van de werkelijke stand van zaken. En... roept ons op tot een nieuw beslaan. Voortaan in nauw contact met de hemel. We lezen erover, hoi-en erover en zingen erover. We eten en drinken en vieren dat we dankzij Hem een verbinding mogen hebben met onze hemelse Vader. Dankzij Christus.

Onuitsprekelijke vi-cugde! Wat is God groot.

Echt

Daar zitten we weer. Papa slaapt. Mama kijkt of alle kinderen nog een **beetje** recht en stil zitten. Br. Y kijkt weer op zijn horloge. Stommeling verlaat een kind de zaal. De wind zorgt ervoor, dat de deur met een knal dichtslaat. Papa schrikt er niet eens wakker van. Achteraan geven een jongen en een meisje elkaar met hun lippen het zoveelste mentosje. Bij welk punt is de dominee eigenlijk? Waar waren we nou ook al weer mee bezig?

Eerbied, blijdschap, verwondering, dankbaarheid kun je merken. Zelfs wie alle woorden nog niet helemaal snapt. Kleine kindertjes of buitenlandse gasten of mensen die nog nooit in een kerk geweest waren, proeven vooral de sfeer. Zij pikken de stemming op.... En wat ziet de Heer Jezus?

"En zingt en jubelt voor de Heer vnn harte", Efeze 5, 19.

Ds. C.J. Harryvan is predikant van de Gereformeerde Kerk te Lelystad

"MET GESLOTEN OGEN NAAR HET ONBEKENDE LAND"

J. T. Oldenhuis

wandelen met God

Vroeger zongen we. Rondom het harmonium. Na de koffie op zondagmorgen. Het klinkt als een 7in uit 'de eeuw van mijn vader'. Het stamt nok uit zijn eeuw. Het is vonrhije tijd. Mijn moeder leerde ons zingen. We zongen uit 'Stemmen des heils' en uit 'Neerbosch zangen' en uit de 'Zendingsliederenbundel' en later uit 'Hasper' en uit 'Com nu met sangh' en uit 'En nu allemaal'. En natuurlijk uit 'Oude en nieuwe zangen' van Woensel Kooi. Wie kent 7e nog!

Het oude lied

We zongen mei overgave. We zongen vierstemmig. Op de jaarvergadering van de Jv/Mv was er een 'koortje'. Daar oefenden we apart voor. De liederen die we op zondag zongen knnen we nu tegen in het Liedhoek der kerken. Ook andere liederen. 'Heilige nacht, u groeten wij'. 'Komt, zielen, deze dag moet heilig zijn bezongen'. 'Loof nu den Heere, o mijne ziele'. 'Oog en hart naar boven! God is in ons midden!' 'Vaste rots van mijn behoud'. 'Wandel maar stillekens achter Mij aan'. We zongen de Valerius liederen en ze ontroerden ons: 'Hoe groot o Heer en hoe vervaarlijk staat nu ons leven vol verdriet'. En 'Here, kerc van ons af'. We zongen de psalmberijmingen van Marnix van St Aldegonde, want die stonden ook iii 'Com nu met sangh'. Net zo goed als het 'karretje dat op de zandweg reed' en het 'meisje dat langs de kant ging' cii het 'lief gezichtje asblond haar'. We zongen ook 'Geef mij je hand' allemaal nog steeds bij het harmonium. want een pinno hadden we niet en er kon ook niemand op spelen. Ik lieb het lied later nooit weer gehoord ondanks die geweldige begeleiding van Piet

Post. Ik zou nóg eens willen horen hoe dat klinkt op een piano! En wie kent nog het schitterende lied van Jeane Bremer op de melodie van Yme G. Visser: 'Nu gaat zich alles wenden, beloftctijd gaat zich volenden?' Het heeft nie mcci dan eens geëmotioneerd. En we brulden het dak uit met 'Nu spreken duizend monden'. Wie kent het nog? Milo gaf ons een prachtig en veelzijdig repertoire. De Milo van de 'zangers en speellieden'. En mijn moeder wees ons de weg daarheen.

Nieuwe culturen

Het oude is voorbijgegaan, het nieuwe is gekomen. Nieuwe ritmen. andere instrumenten. De syncopen van de opwekkingsliederen. De swing van de drum. Op de akkoorden van de gitaar. De Sound van de Continental Singers heeft het oude harmonium verdrongen. Het komt nu uit kastjes. Het heeft ongetwijfeld rijen eigen bekoring. Het swingt. Het deint. Het doet je wat. De teksten zijn engels. Je wordt meegenomen in de ritmiek. en op de lekkere akkoorden. Ik ook. Telkens weer. Mooi toch!? Woorden zijn niet eens zo belangrijk meer. Het moet je wat doen. Je moet meegenomen worden. Een ritmesectie. Pianobegeleiding. Een fluit crhij. En versterking. We kuiinen haast niks meer zonder versterking. Er was al eens iemand die ik up een bijeenkomst van predikanten hoorde zeggen: "die domme orgel". Hij had een engels accent. Daarom is het misschien wel bij mij blijven haken. Was liet misschien toch iegelijk ook een heetje cci domme opmerking? Of is het orgel soms echt dom? En de organist ook? Is het oude echt voorbij? Er was een

generatie geleden al iemand in onze kring die schreef, dat als wij onze kinderen up de basisschool liet oude klassieke geestelijke lied niet meer leren, we uiteraard niet moeten verwachten, dat ze dat dan nog met stichting kunnen zingen in een keikdienst. Het zal voor hen hoogstens nostalgie zijn. Of anders verkoking. 'Dom'. Als het bon ton wordt om het orgel 'dom' te verklaren, is de uitslag van een hernieuwde bezinning over het kerklied voorspelbaar. Ik voel het aankomen.

Invloed van moeders

De synode zal zich na de vakantie moeten buigen over 121 gezangen die al waren vrij gegeven, plus 131 gezangen die nog tot de groep van de 255 behoorden. plus nog 36 nieuwe die gekozen zijn uit 450 ingezonden uit eigen kring, en 67 andere nieuwe die uit liet bijna "onuitputtelijke reservoir van andere bronnen" zijn geselecteerd. Ieder begrijpt, dat het nog maar een begin is. Komt laat ons vrolijk zingen! Laten we meegaan op de adem van de generaties van eeuwen voor ons. Geef ons een hart dat open staat. oren die luisteren. kunstzin, besef van heiligheid, bescheidenheid tegenover wat ons voorafging, stimulansen naar de jongeren. emoties die opgroepen worden door het goede lied op oude en nieuwe wijs. Orgel. piano, fluit en tamboerijn en ook de ritmesectie en de drum. In harmonie. Laat er zin zijn voor harinonic, besef van stijl en waardigheid, gevoel voor vrolijkheid en verdriet. Maar als we niet meer 'achter het harmonium' of 'roiid de piano' of bij de 'fluit en tamboerijn' of maar gewoon, heel gewoon thuis zingen, is het bij voorbaat een gedoe

van de elite of van hobbyisten, en in berde gevallen een verloren zaak, die leidt tot verkokering en verstarring. Het zal allemaal bij het oude blijven omdat we niets meer durven veranderen. Waar zijn de moeders die de weg wijzen? Ik dank God voor mijn moeder.

Met gesloten ogen naar het onbekende land?

We zongen ook: 'Wat de toekomst brengen moge, mij geleidt des I-IEREN hand'. 'Schijnen mij uw wegen duister, zie ik vraag u niet waarom?' En lied eindigde altijd met 'de gesloten ogen naar het onbekende land'. We spraken er ook over. Dat leerde mijn moeder ons rink: niet alles wat goed aanvoelt, is daarom al goed. Dat geldt voor teksten. Dat geldt ook voor muziek. Kon dat wel, was dat wel de goede houding voor een christen? Met gesloten ogen? Moet je niet altijd je ogen open zetten? Juist om Christus te volgen? En dan: dat onbekende land? Is het echt onbekend. Is voor een christen de toekomst onbekend? Was het geen mystiek, ongezonde, ongereformeerde mystiek, die zich afwendt van wat je weten kunt en dus weten moet. Het zich maar overgeven zonder vragen! Stoid de bijbel niet vol met vragen! Zijn ze niet soms zo scherp, dat je er van huivert, als je bedenkt. Jat dat allemaal tegen God is uitgezegd? En ik heb het wel eens aangehaald in een preek: niks geen gesloten ogen! En: niks geen onbekend land! Open ogen. Bekend land!

"Storende elementen"

En ineens las ik het: "zeer geliefd gezang met prachtige tekstregels, helaas zijn er een aantal storende elementen". En dan komen ze: "Leer mij volgen zonder vragen" En: "Zie ik vraag u niet waarom" Met de aantekening: "Is het de wil van de HERE dat wij hem geen vragen mogen stellen? Wij mogen geen ongelovige vragen hebben. Maar zeker wel vragen zoals de dichters van de Psalmen die hadden en ons

up Je lippen leggen zoals bijv ..." en dan komt er een reeks van verwijzingen naar de psalmen. En het volgende storende element is: "loop ik met gesloten ogen naar het onbekende land": "gesloten ogen kan alleen betekenen dat wij geen zorgen moeten maken voor de toekomst (regel 1). Maar tijdens het lopen mochten we onze ogen wel degelijk open houden (regel 3 vers 3)". geciteerd uit: "De Liedboek-selectie van Leusden getoetst", door S. de Marie). De storende elementen worden te dubieus geacht dan dat dit lied nog ongewijzigd in de kerkdienst kan worden gezongen

Met gesloten ogen naar het onbekende land

En toen heb ik aan Jacqueline van der Waals gedacht, die dit "zeer geliefd gezang met prachtige tekstregels" heeft gedicht. Die wonderlijke vrouw, die zo zwaar leefde, diep voelde en tere en soms haast lichtvoetige verzen schreef. "Schrijven moest ik, leven moest ik, genieten moest ik. Drie dingen die ze voor haar besef niet kon en daardoor ook niet wilde. Maar ze kiest voor het leven, ze wil graag genieten, maar ze kan slechts verdragen, ze wil graag zwijgen, maar ze komt uit bij schrijven" "Die sportieve gezonde vrouw, die bergen beklom, grote wandelingen maakte, veel kilometers schaats- te en fietste" (H. van der Ent, in 'Vooraf' in "Jacqueline van der Waals, Schrijven moest ik als ik schreef, Een keuze uit haar poëzie", Kampen 1997). Ze heeft een harde strijd gestreden in haar leven. En ze is gekomen tot overgave. De overgave heel persoonlijk aan haar God wiens wil ze in haar leven wilde vervullen als een "hemelspiegel klaar en rein". Hem wilde ze openbaren als "de eoolsche harp" die door "de adem van God wordt aangeroerd en bespeeld". En ze is gekomen tot overgave, toen de wegen duister schenen, gekomen tot de overgave die vragen uitsluit. Ze waren er wel en ze waren er altijd geweest: haast ondraaglijke smart, diep gevoelde

onrust, angst, en de daarbij behorende vragen. En daar staat het dan: "Leer mij te volgen zonder vragen; Vader, wat Gij doet is goed".

Een stem van zo ver

Tk ben er anders over gaan denken dan vroeger. Ik zal het niet meer zo zeggen als ik deed in die preek. Ik zal het genuanceerder zeggen. Dichter bij de sfeer van dit "zeer geliefde gezang", dichter bij die bevochten overgave, die we allen zo nodig hebben. Juist nu, in een tijd waarin een Christelijke Gereformeerde Synode een bijeenkomst ter verootmoediging organiseert en op de tafel van een Vrijgemaakt Gereformeerde Synode een rapport ligt waarin een algehele verootmoediging wordt voorgesteld. Zijn wij misschien de tere woorden ontgroeid op de heat van de drum en het ritme van de opwekking-in-het-engels? Of misschien ook wel door de instelling van het zoeken-naar-storende-elementen! Vroeg daar laatst niet iemand in de pers om besef van heiligheid! Kwam er ook niet een voorzichtige vraag of preken in onze kerken nog wel dringen tot de persoonlijke omgang met God? Rennen wij wel voldoende die overgave van "met gesloten ogen naar het onbekende land"? Of wordt die taal ons vreemd? Een stem van ver?

Luister nog even.

Eoolsche harp

*Dank dat ik mocht spreken
Eer hei groote zwijgen komt,
Eer mijn stem zal breken
En mijn woord verstomt.*

*Als de hand zal zinken,
Die het speeltuig heeft gevoerd,
Zal de hnrp nog klinken?
Door de wind beroerd?*

*Zal haar klank bewaren
Van mijn ziel het kranke beeld?
Of hem openbaren,
Hem wiens stem de snaren
Aanroert en bespeelt?*

BIJBELS IS NIET OUBOLLIIG MAAR VERNIEUWEND

W.L. de Graaff

achtergronden

Schriftstudie over 1 Timoteus 2: 13 en 74

De argumenten van Paulus waarom vrouwen zullen zwijgen, Misschien voor altijd geldig, gezien de verwijzing naar de schepping en de zondeval. Maar wat voor boodschap heb ik er aan, als de argumenten mij niet overtuigen? Dat is de vraag waarmee ik een poos geleden geworsteld heb, Tegen de achtergrond van de drie artikelen van E.A. de Boer (nummer 9-17, jaargang 77) over een bijbelse mensvisie, kregen de argumenten van Paulus voor mij toch zeggingskracht. Want vanuit een bijbelse mensvisie (twee-eenheid van man en vrouw) verliezen de twee argumenten uit 1 Timoteus 2 hun zogenaamde 'jaren 50 karakter'. En blijken ze juist vandaag, heel actueel te zijn. Niet oubollig maar vernieuwend.

Waarom moeten vrouwen zich rustig houden?

In een catechisatiegroep van wat oudere catechisanten, behandelde ik een tijdje geleden het onderwerp: vrouwen ingezet in de gemeente. De reden daarvoor is vooral dat er naar mijn idee onder velen een te negatief en eenzijdig beeld bestaat over de rol van zusters in de gemeente. En dan bedoel ik dat onze kijk op die rol vaak te beperkt is: de kerk als mannenwereld. Al lesgevend probeerde ik te laten zien dat mannen en vrouwen volop ingezet mogen worden op allerlei terreinen. Dat de Bijbel daar helemaal niet krampachtig over schrijft. Prot Van Bruggen schrijft daarover dat juist in de christelijke kerk mannen en vrouwen ingeschakeld werden ('Ambten in de apostolische kerk', blz. 108).

En alleen dat ene terrein van geestelijk leidinggeven en ambtelijk onderwijzen, dat blijft alleen bestemd voor broeders van de gemeente. En dan zeg je: daar is de Bijbel gewoon duidelijk over. Kijk maar naar 1 Timoteus 2: 13-14. Vers 12 gaat over het uitoefenen van het ambt van ouderlingen en de verzen 13 en 14 geven de argumenten.

Tot zover konden de catechisanten, en ook ikzelf, overtuigd worden. Maar dan het punt waarop het gesprek bleef steken. De argumenten van Paulus voor wat betreft de inhoud. Ja, ze zijn van eeuwige geldigheidswaarde. Want Paulus spreekt als gezaghebbend apostel en hij wijst terug naar de schepping (vers 13) en naar de zondeval (vers 14). Het enige wat ik kon zeggen was: het zijn geen tijdgebonden argumenten

die Paulus gebruikt, dus zijn ze ook voor ons bedoeld. Maar wederzijds bleven we in verlegenheid over de inhoud van de argumenten. Zo op het eerste gezicht argumenten die je maar beter niet te hard van de daken kunt roepen. In een samenleving waarin mannen en vrouwen gelijke rechten en kansen hebben. Argumenten die rieken naar oubolligheid en discriminatie. Hoezo Adam als eerste geschapen? En wat een oneerlijkheid om de vrouw zwaarder te straffen omdat zij als eerste de vrucht heeft aangenomen en haar man ook gegeven heeft. Vooral het tweede argument wekte nogal weerstand op, ook bij mezelf. Maar wanneer we ons standpunt over de 'vrouw (niet) in het ambt' willen onderbouwen, kunnen we toch geen genoegen nemen met een verleggen en niet overtuigend schriftgebruik. Dan worden we als kerken op dit punt ongeloofwaardig en inderdaad ouderwets.

Twee lijnen

Er zijn twee lijnen waarlangs we dit onderwerp kunnen benaderen. Over de eerste lijn heb ik hiervoor al wat gezegd. Dat houdt vooral in dat we (lees steeds "we M/V") ons niet blijven blindstaren op wat vrouwen niet zouden mogen in de kerken, maar vooral de Schrift laten spreken. En te leren hoe breed mannen en vrouwen samen ingezet kunnen worden binnen de kerk. De eerste lijn heeft de consequentie in zich om de huidige

praktijk in de kerken of de beeldvorming ervan, weer naast de bijbelse gegevens te leggen. Er is een wereld gewonnen, wanneer we doos **de** Schrift meer kunnen zeggen over de rol van onze zusters. Meer kunnen zeggen dan enkel de opmerking dat ze niet in het ambt mogen. Maar juist de vrijheid en ruimte die zusters hebben binnen de gemeente uit te werken en recht te doen. De Reformatie heeft die eerste lijn met het schrijven van De Boer breed uitgewerkt.

De tweede lijn is om vervolgens onszelf nok **te** confronteren met de redenen die Paulus geeft om aan te geven dat er één dienstterrein alleen voor de broeders bestemd blijft.

Is het een kwestie van: zo is het en gehoorzaam nu maar? Als dat zo was, dan waren we klaar door tegen elkaar te zeggen: de Here wil dit gewoon zo, we zullen gehoorzamen.

Maar er is meer over te zeggen. Paulus geeft, geïnspireerd door de Heilige Geest, een onderbouwing van zijn boodschap. En daar **mag** je dan ook vragen over stellen.

Voor de beantwoording moeten we eerst weer even de bijbelse mensvisie voor ogen krijgen. die E.A. de Boer in nummer 9 van De Reformatie heeft geformuleerd.

"De twee-eenheid van mannelijk en vrouwelijk.....krijgt gestalte, zowel in het huwelijk als in de gemeente, in de onderscheiden dienst van de **verantwoording** en die van de **hulpvaardigheid**" (cursivering WLdG).

Door de argumenten van Paulus tegen het licht te houden van de bijbelse mensvisie, krijgen de argumenten een heel andere kleur. Ze passen heel mooi in het geheel van de Bijbel. Het worden **den** frisse en actuele argumenten. die we ook vandaag gewoon kunnen gebruiken.

Vers 13 "Want eerst is Adam geformeerd, en daarna Eva."

In dit vers verwijst Paulus naar de schepping van man en vrouw. Dat Adam er het eerste was. betekent niet dat hij meer rechten heeft. Hij heeft daarmee van God de dienst van de eerste verantwoording gekregen. Daarmee worden we herinnerd aan de ideale verhouding waarin man en vrouw geschapen zijn. De man in **zijn** dienst van de eerste verantwoording (geen baasje spelen) en de vrouw in de dienst van de hulpvaardigheid (geen onderdanigheid). In het nieuwe huwelijksformulier wordt ook in deze termen gesproken over de onderscheiden diensten. Maar wat is nu het vervelende punt? Dat deze ideale verhouding grondig verstoord is door de zondeval. Voortaan moesten man en vrouw samenleven in een gebroken wereld, ook wat betreft de verhouding tussen mannen en vrouwen. Toch zullen we dit niet gelaten over ons heen laten komen, evenmin als dat we onszelf in onze zondigheid zouden moeten of mogen uitleven. Het huwelijksformulier moedigt ons aan en roept **ons** op om toch in het christelijke huwelijk opnieuw te streven naar de onderlinge verhouding waarin God ons plaatst. Ondanks de zondeval en de vervloeking. Maar ook binnen de gemeente zal die verhouding tussen mannen en vrouwen weer **zoveel** mogelijk gestalte krijgen en hernieuwd worden, ookal gaat dat met vallen en opstaan. Heel concreet. en dan komen we weer bij vers 13, dat het opzienersambt vanwege **de** aard van het ambt specifiek hij mannen hoort. Omdat **het** geestelijk leidinggeven en onderwijzen typisch een dienst is die past bij de dienst van de eerste verantwoording.

En op dat punt zullen vrouwen tegelijk 'zwijgen'. Dan **krijgen** de onderscheiden diensten, die God gegeven heeft, vorm in het gemeentelven.

De vrouwen zullen niet als oudsten optreden want, denk er aan, God heeft Adam als eerste geformeerd en daarna Eva. En met die volgorde hebben mannen en vrouwen onderscheiden diensten. Ook **in** de gemeente.

Vers 14 "En Adam heeft zich niet laten verleiden, maar de vrouw is door de verleiding in overtreding gevallen;"

Dit vers laat vervolgens zien waarom het noodzakelijk is om in de gemeente afspraken te hebben over de inzet van vrouwen en mannen. Kijk maar naar de zondeval.

Want het specifieke aandeel van Eva aan de zondeval is tegelijk ook haar vervloeking geworden: het onderuit halen van de positie van de man. die God hem gegeven heeft.

Door het aannemen en aanbieden van de vrucht. nam zij het initiatief dat hij Adam hoorde, over en ging zij op zijn plaats staan. Daarmee werd niet alleen de verhouding tussen mensen en God verstoord, maar ook de ideale verhouding tussen mannen en vrouwen. **De** ruimte die God aan man en vrouw **gegeven** had, slaat om **in** onvrijheid ten opzichte van elkaar.

Het uitstappen uit de door God gegeven verhouding is in de zondige situatie voor de vrouw een valkuil geworden, vanwege de vervloeking: uw begerte zal uitgaan naar de man; een neiging om de man van zijn gegeven positie af te dringen. In het gemeentelven en in het huwelijk zal het vallen in die valkuil voorkomen moeten worden: alleen mannen als oudsten over de gemeente en mannen als

hoofd in het huwelijk. Voor mannen en vrouwen een opdracht om iets van de ideale verhouding weer terug te brengen in huwelijk en gemeente. Een opdracht tot herstel van de verstoorde verhouding.

Dus naar aanleiding van vers 14 geen redenering van: de vrouw moest extra gestraft worden en dus heeft ze voortaan niets meer te zeggen of zo.

Tot zover, voor wat betreft vers 14, een eenzijdig verhaal. Dat komt omdat vers 14 ook een kant van het geheel noemt. Maar ook de man zucht onder de vervloeking en valt als gevolg daarvan voortdurend in de valkuil van de overheersing. Dat zie je steeds weer terugkomen in de geschiedenis, lol in de kerk toe. Het leek Adam wel **wat om** als God te worden. Hij was het die het toen liet afweten in het voorgaan in de dienst aan de HERE. De verstoorde verhouding van de man ten opzichte van de vrouw is evengoed iets wat zoveel mogelijk ongedaan moet worden gemaakt. Hij zal hoofd zijn (juist niet gelijk aan baas zijn) over zijn vrouw, zoals Christus hoofd is over Zijn gemeente. In dienstbaarheid. En die vergelijking met Christus' dienstbaarheid is juist weer om het heersen (macht uitoefenen) van de man aan banden te leggen. De valkuil voor de mannen.

Vers 14 onderstreept de noodzaak dat de verhouding in de gebroken situatie geregeld moet worden door middel van een gebod. (Zoals ook de 10 geboden nu noodzakelijk zijn voor ons om een vernieuwd leven in dankbaarheid en gehoorzaamheid te leiden). Want het ging juist mis tussen man en vrouw **op** het punt van de onderlinge verhouding en positie. De vrouw verliet haar dienst van hulpvaardigheid en ging over tot

de dienst van de eerste verantwoording. En de man liet het juist afweten in zijn dienst van de eerste verantwoording. Zie maar wat hij doet, wanneer hij als hoofd aangesproken wordt door God. "De vrouw die U **mij** gegeven heeft, die heeft mij verleid". De schuld wordt naar Eva geschoven en God zelf krijgt eigenlijk ook een sneer mee. En zie wat er van terechtgekomen is. Mannen en vrouwen ondernemen elkaar de ruimte. Een ruimte die alleen weer voor beiden terug kan komen in een hernieuwde twee-eenheid in de gemeente (en huwelijk). En de argumenten die de apostel **Paulus** geeft bij zijn opdracht om alleen mannen toe te staan in het **ambt** van oudsten, geven aan dat ook deze voor ons onsympathiek ogende regeling en argumenten, juist in het kader staan van die vernieuwing van de twee-eenheid. Tdc wat stuk is gegaan, moet hersteld worden.

Conclusie

Resumerend wil ik zeggen dat vers 13 het doel aangeeft van het gebod in vers 12 (alleen mannen in het oudstenambt om daarmee gestalte te geven aan de plaats die God gaf aan Adam en Eva) en vers 14 vult het aan met een onderstreping van de noodzaak van zo'n gebod (het is namelijk juist op dit vlak goed misgegaan tussen man en vrouw).

Ik ben me ervan bewust dat het met **deze** uitleg niet zo zeer gemakkelijker is geworden. Zeker niet voor behandeling op catechisatie. Dat vergt op zijn minst een catechisatieserie over de bijbelse mensvisie op mannen en vrouwen. Maar het resultaat is wel dat de argumenten die Paulus geeft, niet zomaar weggezet kunnen worden als oubollige argumenten en regels die niet meer van deze tijd zijn.

Paulus' argumenten zetten zijn opdracht in vers 12 kracht bij. Het is een uitdaging voor ons als gemeente van Christus om in een door de zonde aangetaste wereld toch iets te laten zien van een hernieuwd leven. Een leven dat **ook** zichtbaar wordt in een hernieuwde twee-eenheid van man en vrouw. Een hernieuwd leven, waarin de zusters juist vrijheid en ruimte krijgen.

Een leven waarin kapotgegangene zaken door de genade van Christus en de kracht van Heilige Geest weer hersteld mogen worden, al is het onvolmaakt.

En dan nog, misschien blijven de verzen 12-14 tegen de borst stuiten. Dat kan.

Zoals gezegd, **ik** beweer niet dat het aanvaarden van Paulus' gebod gemakkelijker wordt. Maar argumenten als 'ouderwets', 'niet van deze tijd' en 'historisch gebonden' zijn niet terecht.

Dan moeten we eerlijk clurven zeggen dat de boodschap van Bijbel confronterend en vernieuwend is en ons als zondige mensen in meerdere opzichten niet altijd uitkomt of aanstaat. Maar dat is dan juist stof voor het onderlinge geloofsgesprek en reden te meer om te bidden voor kracht om God toch te dienen en te gehoorzamen.

Ds. W.L. de Graaff is predikant van de Gereformeerde Kerk te Drogenham

¹ Een anachronisme vanzelf. Maar een term die nog wel eens gebruikt wordt door niet-kerkelijke of ongelovige mensen ten aanzien van het kerkelijk standpunt over bijvoorbeeld de vrouw (niet) in het ambt. Daarmee hangt samen het idee dat vooral de bijbel een achterhaald boek is met oubollige regels zoals 1 Timoteüs 2:13 en 14. **Mijn** bijdrage wil een tegengeluid zijn tegen een te snelle capitulatie voor de overtuiging dat deze teksten als 'niet meer van deze tijd' betiteld kunnen worden.

evangelisatie en zending

Het huwelijk tussen een moslimse man en een christelijke vrouw kan gemakkelijk onder druk komen te staan zodra een jongetje wordt geboren. Wanneer van tevoren geen goede afspraken zijn gemaakt, komt alsnog de grote vraag: dopen of besnijden?

De vrouw kan met de bijbel in de hand aantonen: mijn kind moet worden gedoopt.

En de man? Kan hij met de koran in de hand aantonen dat het jongetje moet worden besneden?

Het is verrassend om tot de ontdekking te komen dat het woord besnijdenis in de koran niet voor komt. Vandaar dat de vraag direct rijst: op grond waarvan laten moslims hun zonen besnijden?

Het antwoord luidt: omdat de besnijdenis in de hadieth wordt voorgeschreven. De hadieth is de overlevering (traditie) van de woorden en de gewoonten van met name de profeet Mohammed.

In dit artikel wil ik de plaats van de traditie in de islam vergelijken met de rol die de traditie speelt in de christelijke leer;

1.1 De traditie in de Islam

Tijdens het leven van Mohammed kwamen zijn volgelingen hem vaak vragen hoe zij in bepaalde situaties moesten handelen. Toen Mohammed was overleden, werd het van groot belang om zich zoveel mogelijk te herinneren van wat hij allemaal had gezegd. Ondermeer de woorden over de besnijdenis. In de traditie zijn de volgende woorden van Mohammed overgeleverd:

Van Aboe Hoeraira: De Profeet heeft gezegd: *Vijf dingen behoren*

tot de natuurlijke aanleg: de besnijdenis, het scheren van de schaamstreek, het ontharen van de oksels, het knippen van de nagels en het bijknippen van de snor.

Moslimse theologen en juristen gingen zich steeds meer bezighouden met het verzamelen van verhalen over de profeet. Daarbij ging het niet alleen om de woorden van de profeet maar ook om zijn gewoonten. Van lieverlee werd ook zijn gewoonte een regel waaraan men zich diende te houden. Het arabische woord voor gewoonte is soenna.

Zelfs de kleinste details werden belangrijk. Bijvoorbeeld dat de profeet zijn haar niet over zijn oren liet groeien.

Soenna kreeg de betekenis van voorschrift waaraan een moslim zich heeft te houden. In een aantal gevallen kon men zich evenwel niet beroepen op de woorden of de gewoonte van Mohammed zelf. Dan beriepen men zich op de handelwijze van de eerste moslims en in het bijzonder van de vier opvolgers van Mohammed (de vier 'rechtgeleide' kaliefen).

De soenna is op deze manier in feite een aanvulling op de koran geworden. Dat geldt ondermeer inzake de strafmaat bij overtredingen. In de koran staat geschreven dat de hand van een dief of dievegge moet worden afgehakt (soera 5, 38). Uit de soenna blijkt evenwel dat Mohammed deze straf alleen toepaste wanneer het gestolene een bepaalde waarde te boven ging.

1.2 Vastlegging van de traditie

De gewoonte (soenna) van Mohammed is door de eeuwen heen overgeleverd in de vorm van verhalen. Een belangrijk onderdeel van zo'n verhaal is de opsomming van de namen van degenen die het verhaal hebben doorverteld. Iedere volgende verteller voegde steeds de lijst van al zijn voorgangers toe. Zo'n drie eeuwen na de dood van Mohammed is men begonnen de overleveringen te verzamelen en

op te schrijven. Zo'n overlevering ziet er dan als volgt uit: Jahja ihn Boekair vertelde ons: "Aan ons vertelde al-Laith, die het vaii Oekail had, die het weer van Ibn Sjihaab had, die het weer vaii Adboe Salama en Sa'ied ibn Moesajjab had, dat Ahoc Hoc-raira gezegd had: 'Er kwam eens een inan naar de Profeet [...]'".

De uitspraken en gewoonten van Mohammed speelden uiteraard een grote rol in allerlei discussies. Er werd ijverig gezocht naar materiaal dat 'in eigen kraam' te pas kwam. Ook schroomden sommigen niet om nieuw materiaal te ontwikkelen. Hier en daar kwam het zelfs tot handel in tradities. Dit werd nok wel gedaan door de koesaas, rondtrekkende predikers, die vaak tegen betaling verhalen over Mohammed vertelden. Daarbij werden Mohammed ook wel bijbelse teksten in de mond gelegd.

Een bijzonder plaats neemt de 'heilige hadieth' in. In deze overlevering gaat het om méér dan de gewoonte van de profeet Mohammed. Het gaat hierin om een goddelijke openbaring. De profeet zegt niet letterlijk de woorden van Allah na (zoals in de koran) maar hij brengt wel de inhoud van Allah's boodschap over.

1.3 De traditie (hadieth) als bron voor de Wet

Naast de koran werd de overgeleverde gewoonte van Mohammed tot bron voor de sharia, de heilige wet van de islam. Daarmee liet zich nog sterker de noodzaak voelen om de betrouwbaarheid van de overleveringen te garanderen. De verhalen zouden gemakkelijk uit eigen- of groepsbelang verdraaid kunnen worden. Vandaar dat al snel eisen van betrouwbaarheid werden gesteld aan de overleve-

raars. Zij mochten bijvoorbeeld geen dronkaards zijn. Ook ging men naspeuren of de elkaar opvolgende overlevertaars elkaar wel echt hadden ontmoet. Dit onderzoek naar de betrouwbaarheid van overlevertaars werd tot een speciaal onderdeel van de islamstudie. Om alle vragen te kunnen beantwoorden, werden biografieën opgesteld waarin ondermeer gegevens over woonplaatsen en gemaakte reizen zo nauwkeurig mogelijk moesten worden weergegeven.

Voor praktisch gebruik werden de tradities verzameld op basis van de inhoud. De twee belangrijkste verzamelingen zijn die van Boechari (810-870) en van Moeslim (gest. ca.875). Het meest gebruikte werk is van Boechari. Hij heeft verklaard dat hij bij ongeveer duizend verschillende autoriteiten ongeveer zeshonderdduizend hadieths (overleveringen) heeft verzameld. Daarvan heeft hij er, naar eigen zeggen, maar 7397 gebruikt. Boechari heeft zijn werk verdeeld over 97 'boeken' van in totaal 3540 hoofdstukken, die elk van een titel en meestal ook van een inleiding zijn voorzien.

2.1 De traditie in het christendom vóór de Reformatie

Speelt de traditie binnen het christendom een vergelijkbare rol als binnen de islam? Een boeiende vraag waarvoor in deze bijdrage de aandacht wordt gevraagd. Bij de beantwoording stuiten we op verschillende problemen. Het begint al met de moeite dat moeilijk over het christendom valt te spreken. In de loop van de eeuwen is er veel variatie ontstaan. Daarom nu eerst aandacht voor de tijd vóór de Reformatie. Toen is in de kerk een traditie-leer ontwikkeld die is uitgemond

in het leergezag van de paus. Wat waren de achtergronden van deze ontwikkeling?

Door rooms-katholieke theologen wordt gewezen op het feit dat de mondeling overlevering een grote rol heeft gespeeld in de kerk van alle eeuwen. Zo wordt gewezen op de tijd vóór Mozes. De daden van de Here werden van de ene generatie op de andere doorverteld. Het was de tijd waarin nog niets op schrift was vastgelegd. Dit heeft zich herhaald zich bij het onderwijs van de Here Jezus. Zijn onderwijs werd aanvankelijk mondeling overgedragen op zijn discipelen. Later werd een deel daarvan schriftelijk vastgelegd maar niet alles. De evangelist Johannes heeft aan het einde van zijn evangelie dan ook geschreven:

Er zijn echter nog vele andere dingen, die Jezus gedaan heeft; indien deze één voor één beschreven werden, dan zou, naar ik meen, de wereld zelf de boeken, die geschreven werden, niet kunnen bevatten

Dit wordt dan ook gezien als de achtergrond voor het gegeven dat in de Schrift weinig is te vinden over bijvoorbeeld de zondagsviering, de zeven sacramenten, de triniteit, de kinderdoop etc..

En zo is van lieverlee de overtuiging ontstaan dat de Schrift wel nuttig is maar dat de traditie absoluut noodzakelijk is. Wat Christus en de apostelen hebben geleerd, komt tot ons in de geschriften van de eerste kerkvaders, maar ook in de inzichten en gewoonten van de gelovigen, die gevormd zouden zijn door wat Christus en de apostelen leerden. In dit proces heeft de bisschop van Rome op den duur een belangrijke rol gekregen. Hij werd gezien als de opvolger van Petrus met de in Matteüs 16:18 genoemde sluitmacht. Als

belangrijkste onder de bisschoppen (primus inter pares) heeft hij zich her gezag toeëigend om te bepalen welke traditie gezaghebbend is.

H. Bavinck schetst in zijn Dogmatiek (I, pag. 516) de ontwikkeling naar tiet pauselijk primaat en komt tot de conclusie:

"maar waftraditie is, wordt ter laatste instantie alleen uitgemaakt door den paus, met, zonder of desnoods tegen de kerk en de concilies in." De paus maakt uit of iets altijd, overal en door iedereen is geloofd.

Dit verklaart ook het feit dat door Rome dingen worden geleerd die niet zijn terug te vinden in de bijbel zoals het vagevuur, de onbevleete ontvangenis van Maria en haar opneming in de hemel. Op dit punt is er dus een duidelijke parallel met de islam.

2.2 Traditie in de tijd na de Reformatie

De Reformatie betekende ook op dit punt een breuk met de middeleeuwse kerk. Door de reformatoren werd benadrukt dat alleen het getuigenis van de Schrift doorslaggevend is en niet daarnaast ook de traditie. Dat betekent overigens niet dat de traditie helemaal geen rol meer speelt. Wat de vorige geslachten hebben gedacht, gezegd en gedaan kan ons vandaag helpen bij het verstaan van de Schrift.

Er valt zelfs te spreken van moreel gezag en ook van kerkelijk gezag waar het de belijdenis-geschriften betreft. Het is goed dat de kerk de traditie in ere houdt maar steeds moet ervoor worden gewaakt dat de traditie een plaats houdt onder de bijbel. Elke traditie dient te worden getoetst aan het Woord van God. Tegen deze achtergrond staat de volgende passage in artikel 7 NGR:

Men mag ook geen geschriften

van mensen, hoe heilig de schrijvers ook geweest zijn, op één lijn stellen met de goddelijke Schriften, nok de gewoonte niet met Gods waarheid - want de waarheid gaat hoven alles -; evenmin het grote aantal, de ouderdom, de ononderbroken voortgang in de tijden of de opvolging van personen, of de concilies, decreten of besluiten.

In deze passage krijgen de gewoonten (!) en geschriften duidelijk een eigen plaats. En dat blijkt ook wel in de praktijk. Wie een willekeurig boek open, treft daar in al snel verwijzingen aan naar Augustinus, Calvijn of K. Schilder.

Soms wordt ook naar een gewoonte verwezen. In de debatten over de zondagsheiliging is regelmatig verwezen naar Calvijn die op zondag zeilde op tiet meer van Geneve... Daarbij in het midden gelaten of dit een zinvolle verwijzing is.

H. Bavinck schrijft in zijn Dogmatiek (I, pag. 525): *Traditie in goeden zin is de vertolking en toepassing van de feilwige waarheid in de sprake en het leven van he! tegenwoordige geslacht.* En even verder: *Eene Schrift zonder zulk een traditie is onmogelijk.*

Conclusie

Concluderend kunnen we dus stellen dat ook in de gereformeerde leer sprake is van traditie. Het fundamentele versctiil met Rome en Mekka is evenwel dat de traditie niet zelfstandig loopt naast de Schrift. Zij kan nooit een bron voor het geloof zijn náást de Schrift. De traditie zal steeds weer aan de Schrift moeten worden getoetst om ervoor te waken dat de traditie (dus ook de woorden van Augustinus, Calvijn en Schilder) een dragende autoriteit wordt. Van daar dat ook in alle vrijmoedig-

heid kan worden afgeweken van wat kerkvaders en andere grote voormannen hebben gedaan en geschreven.

De confrontatie met de islam kan ons op dit punt wel weer extra opscherpen. Het is blijvend nodig de traditie tegen het licht van Gods Woord te houden.

Ds. L.W. de Graaff is predikant van de Gereformeerde Kerk te Hattem-Centrum

uit de kerken

Wageningen - Beroepen G.J. Slotman te 't Harde

De Bilt-Bilthoven - Bedankt voor beroep J.W. van der Jagt te Dalfsen

Spakenburg-Zuid - ds J.M. van Leeuwen, missionair predikant Zambia. is momenteel bereikbaar via Ch 293 475 10

Spakenburg-Zuid - Beroep aangenomen door M.J.C. Blok te Amersfoort-Emiclaer

Meppel - nieuw adres ds P.H. van der Laan: Verzetslaan 6, 7943 CJ Meppel, 0522 240 119

Terneuzen - wijziging scribaat P. Roose
Trompstraat 11
4535 RT Terneuzen
tel. 011S 697298
e-mail: proose30@freeler.nl

Haren - scriba mevr. M. Slager-Lommers, postbus 117.9750 AC Haren, email: slalom@planet.nl

De vreemdeling in de wetten van Mozes (3)

De vreemdeling in Israël werd beschermd door de wetten van Mozes. In deze Bijbelstudie zien we op welke manier. Het is een onderdeel van een serie studies over de vreemdeling, met in het achterhoofd de allochtoon in Nederland. Kun je conclusies trekken voor hun plaats in kerk en maatschappij, vanuit deze Bijbelgedeelten? Voordat die vraag beantwoord wordt in een laatste artikel, proberen wij eerst de plaats van de vreemdeling in Mozes' tijd goed in beeld te krijgen,

"Gij zult het recht van de arme onder u in zijn rechtsgeding niet buigen", zegt de HERE door bemiddeling van Mozes¹. Een aantal woorden typeren de arme in het Oude Testament: neergebogen, neergedrukt, vernederd, mager, behoeftig, onaanzienlijk, nietig². Alle woorden wijzen naar een positie zonder macht. Dat wil zeggen, dat zij kwetsbaar zijn. Hoe kunnen zij zich weren tegen mensen met macht en invloed? Het betekent niet dat de arme geen bezit had. Ook zij konden worden aangeslagen voor bepaalde heffingen, maar dan voor een klein bedrag. Ook van hen worden **offergaven** verlangd, al is het maar een duif³. Wat hen waarschijnlijk wel typeerde was het gebrek aan grondbezit, wijngaarden of olijfbomen. Daardoor miste de arme het kapitaal om zijn inkomen als zelfstandige te verdienen. Hij werd vaak dagloner⁴.

Armen

Deze armen worden in de Mozaïsche wetten beschermd en in hun omgeving treffen wij vaak de vreemdeling aan. Bij de grote

feesten als Wekenfeest en Loofhuttenfeest moest de rijkdom van de offermaaltijd worden gedeeld met de weduwen, wezen, levieten en **vreemdelingen**⁵. Toch worden over de vreemdelingen ook aparte bepalingen gegeven, die het speciale van deze groep benadrukken: "Een vreemdeling zult u niet onderdrukken, noch hem benauwen, want u bent vreemdelingen geweest in het land Egypte"⁶. En: "De vreemdeling zult u niet benauwen, want u kent de gemoedsgesteldheid van de vreemdeling, omdat u vreemdeling bent geweest in het land Egypte"⁷.

Dit zijn twee bepalingen uit het Bondsboek⁸. Dat is de eerste uitwerking van de Tien Geboden bij Sinaï. De eerste bepaling in het Bondsboek gaat over de afwijzing van afgoderij⁹. Dan volgt een deel over de rechten van Hebreeuwse slaven¹⁰. Je ziet daarin de breuk met Egypte: haar goden en haar inhumane gedrag. Israël zal anders (moe-ten) zijn. Eén van de bepalingen is dat een Hebreeuwse slaaf niet verkocht mag worden aan

buitenlanders¹¹. Zij blijft binnen de bescherming van Gods volk, dat onder het beslag van Gods humane wet ligt.

Eén

Het Bondsboek laat als geheel een structuur zien waarin bepalingen over de erediensafgewisseld worden met bepalingen rond sociale, maatschappelijke verantwoordelijkheid¹². Dat leert ons in ieder geval hoe dat van de **HERE** uit gezien geen geschieden terreinen zijn. **Hij** wilde dat in het land Kanaän in de praktijk ghracht zien: een leven dat **in alle facetten** doortrokken is van **erchid** voor Hem.

De zojuist genoemde wetten over de vreemdelingen vinden **wij** in twee delen over sociale verantwoordelijkheid. Het eerste deel (Exodus 22,21-28) gaat over onderdrukking en leningen. Genoemd worden de vreemdeling, de weduwe en wees, de arme. Het gaat over het onderdrukken en benauwen van bepaalde groepen, die niet direct machtsmiddelen hebben om manipulaties zich van het lijf te houden. Sommigen zien in deze werkwoorden aanduidingen van de behandeling van slaven¹³. Dat is niet altijd het geval. Als de broers van Jozef gemanipuleerd worden tijdens hun broodreizen, zeggen zij tegen elkaar: "Voorwaar nu boeten wij **voor** wat wij onze broeder hebben aangedaan: wij zagen zijn **zielsbenauwdheid**, toen hij ons om erbarming smeekte, maar wij hoorden niet; daarom is deze **benauwdheid** over ons gekomen"¹⁴. Jozef werd,

als vrij man, mishandeld door mensen die hij vertrouwde. De benauwdheid is de situatie waarin je afhankelijk bent van anderen en je als zwakke geen macht hebt je te verweren tegen het misbruik van de sterkere.

Geen misbruik

Wat betreft de vreemdelingen mag Israël dus geen misbruik maken van hun zwakke positie. Daarin moeten zij zich onderscheiden van Egypte, dat wel misbruik van hen maakte. Het belang van deze bepaling blijkt wel in de herhaling, nl in het Bondsboek (23,9). Die tweede tekst staat in een meer juridisch gedeelte, 23.1-9: Iet **gaat** over de rechtspraak (vers 2 en 6-8), de houding tegenover wie je vijand is (vers 4). Als dan aan het slot opnieuw de vreemdeling wordt genoemd, dan wordt hij bij deze opnieuw onder de bescherming van Gods wet geplaatst. Was hij slaaf, dan gold hij min of meer als lid van het huis¹⁵. Was **hij** vrij, dan had hij recht op een humane behandeling. Elke vorm van misbruik van zijn anders-zijn werd verboden.

De sabbat is ook zo'n gebod dat de humaniteit in het oog heeft.

De rust is nodig om mens en dier op adem te laten komen. Daar moeten, zo bepaalt de wet **kort** na het bovenstaande¹⁶, ook de slaven en de vreemdelingen in delen. Dit is de keerzijde van de plicht die in het vierde gebod geformuleerd wordt. De vreemdeling heeft ook recht op de welvaart, die sabbat heet.

Andere wetten

Deze bescherming door de wet vinden wij terug op andere plaatsen in wetten van Mozes: de nalezing van de wijngaard is voor de vreemdeling (parallel aan de armen), en in het algemeen de oogst van het land¹⁷: bij het Wekenfeest en Loofhutten-

feest is hij een gewenste gast¹⁸; het gebruik van de vrijsteden staat voor hem open bij een onopzettelijke doodslag¹⁹; hij heeft recht op liefdevol onderhoud (bijvoorbeeld brood en kleding)²⁰: het staat hem vrij aas van dieren te kopen en te eten, dat voor de Israeliet tahoe was?²¹; Edornieten en Egyptenaren worden expliciet genoemd als groepen die de Israëlieten niet mogen verafschuwen²². **Hun** kinderen krijgen zelfs, in tegenstelling tot Ammoniet of Moabiet, toegang tot de volksvergadering van Israël. De vreemdelingen, die dagloner zijn en als behoeftig gelden, mogen niet hard behandeld worden. Dat wil zeggen dat zij prompt hun betaling moeten krijgen en niet met toezeggingen weggestuurd mogen worden²³; hun recht mag niet gebogen worden²⁴: bij het aanbieden van de eerstelingen van de oogst vieren zij ook het feest mee; zij mogen, met andere zwakke groepen, delen in de besteding van de tienden²⁵.

Samengevat: **de wet (a) tolereert de eigen overtuiging van de vreemdeling, (b) voorkomt dat hij gediscrimineerd wordt en (c) geeft hem recht op hulp als hij behoeftig is.**

Toelichting

Kort iets ter toelichting op deze samenvatting. Over a, de tolerantie: we zagen een vorige keer, dat de vreemdeling tot dicht bij het hart van Israëls godsdienst kon naderen²⁶. Als wij wilde, werd hij besneden en kon hij Pascha meevieren. We zien niet dat de wetgeving veronderstelt dat het bij iedere vreemdeling zo zal gaan. Er zullen er ook geweest zijn, die hun eigen religie en cultuur wilden vasthouden. God geeft geen ruimte aan publieke afgoderij, denk aan deze woorden: "Iedere Israeliet en iedere vreemdeling, die in Israël vertoeft, die van zijn kinderen aan de Moloch geeft,

zal zeker ter dood gebracht worden"²⁷. In de volgende studie zullen wij zien, dat de vreemdeling vooral in het publieke deel van de Israëlitische samenleving zich moesten aanpassen door gehoorzaamheid aan de wetten. In de claim van de wetten en de bedreigingen die toegevoegd worden in geval van overtreding zit wat dat betreft een invloedrijke, sturende werking. Toch is het innerlijk aanvaarden van 'vreze des HEREN' geen voorwaarde om rechtsbescherming te ontvangen. Het voorbeeld van het eten van dierenlees dat voor Israël tahoe was, wijst uit dat je vreemdeling kon zijn met (voos een deel) behoud van eigen religieuze overtuiging. Het binnenkomen In de volksvergadering vraagt een bepaalde vorm van aanvaarding van de dienst van Jahwe (besnijdenis). Maar ook zonder dat moet Israël hen tolereren in hun midden en hebben zij recht op een eerlijke behandeling en diaconale zorg in geval van nood.

De conclusie over de non-discriminatie (b) trek ik uit de vermelding over het recht, dat niet gebogen mag worden. De HERE waarschuwt op meer dan één plaats tegen partijdigheid en dat er één wet geldt voor geboren Israeliet en vreemdeling²⁸. De herhaalde vermelding bewijst, dat het een aangelegen punt is. Niet vanuit de schepping (elk mens een beeld van God), maar vooral vanuit Israëls' ervaring pémotiverd: je weet toch hoe verschrikkelijk het was toen je in Egypte gediscrimineerd werd?²⁹

De meeste aandacht krijgt de diaconale zorg (c). De vreemdelingen zijn grotendeels hulpbehoevend geweest en zo een bepaalde categorie van de grote groep armen.

Ds. A.S. van der Lugt is predikant van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Stad

- ¹ Exodus 23,6
² zie dr C. van Leeuwen, *Sociaal besef in Israël*, Baarn [z.j.], p.8-10
³ Leviticus 5,7
⁴ Di. C. van Leeuwen, a.w., p.17
⁵ Deuteronomium 16,11-14
⁶ Exodus 22,21
⁷ Exodus 23,9
⁸ zie ook het eerste artikel in deze serie *Vaste gasten*, noot 11
⁹ Exodus 20,22-26
¹⁰ Exodus 21,1-11
¹¹ Exodus 21,8
¹² zie bv het overzicht in Peter Eiins *Exodus*, Grand Rapids 2000, p.440v (serie *The NIV Application Commentary*)
¹³ Peter Eiins, *n.w.*, p.452 "Mence we may conclude that mistreatment and oppression probably refer to harsh enslavement"
¹⁴ Genesis 42,21
¹⁵ zie het tweede artikel in deze serie *Dicht bij het hart*
¹⁶ Exodus 23,12
¹⁷ Leviticus 19,10; 23,22; Deuteronomium 24,19-21
¹⁸ Deuteronomium 16,11,14 en zie Leviticus 23-15-22
¹⁹ Numeri 35,15 naast de vreemdeling (*geer*) wordt hier ook de bijwoner (*toshab*) genoemd
²⁰ Deuteronomium 10,18,19
²¹ Deuteronomium 14,21 hier vinden we weer de vreemdeling (*geer*) parallel aan *Je toshab*. Hier wordt die aanduiding echter niet vertaald met bijwoner maar met buitenlander. Het zal hij aas gaan om een gestorven of een verscheurd dier, waaruit het bloed niet of niet volledig is weggevoerd. Dat was voor de Joden verboden te eten.
²² Deuteronomium 23,7-9
²³ Deuteronomium 24,14-15
²⁴ Deuteronomium 24,17; zie ook 27,19
²⁵ Deuteronomium 26,12,13
²⁶ zie het tweede deel van deze serie *Dicht bij het hart*
²⁷ Leviticus 20,2
²⁸ zie Leviticus 24,22; Numeri 15,11h; Deuteronomium 10,17, verg.
²⁹ Deuteronomium 1,17 en 16-19 over de motivatie voor deze houding ten opzichte van vreemdelingen meer in de vijfde studie *Gemotiveerd door ervaring*

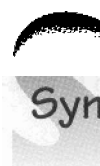
270 kerken en maar 36 synodeleden?

Er kwam iemand mijn gedachten binnenstappen met de vraag naar het nut van een synode. Hij wou wel eens weten wat het allemaal opleverde voor de kerk. En als al dat vergaderwerk dan echt nodig was, kon het dan niet wat anders opgezet worden? Wat meer direct aangestuurd vanuit de plaatselijke kerken. En niet dat gedoe met 'zomaar-wat-afgevaardigden' die 'zonder last en ruggespraak' moeten spreken en beslissen. En, za vroeg hij zich af: wat doe je nou als je 't niet eens bent met? Moet je dan echt drie jaar wachten op de volgende synode? En dan geheid kans lopen om niet eens in het gelijk te worden gesteld?! Dat werkt toch 'voor geen meter'?

U begrijpt dat ik wat had uit te leggen. En dat wil ik dan ook maar doen. In het publiek, want misschien help je er nog eens iemand mee.

Nuttig en nodig?

Nee, mijn gesprekspartner is geen scepticus die maar wat aan de rand van de vrijgemaakte kerk bungelt. Hij is uiterst serieus. Ook kritisch betrokken. En eigenlijk altijd bezig 'alternatieven' te bedenken. Dat zal, denk ik, wel met de tijdgeest samenhangen – dus moet je daar ook maar met een verstandige geest op reageren. En je echt niet direct bezorgd maken, laat staan boos worden. Maar gewoon met hem in gesprek blijven. En dan

Synode-impressies

niet in de zin van: we houden hem aan 't lijntje – en we zien wel waar zijn schip strandt. Geen negatiefdoenerij, gewoon nuchter ingaan op zijn al of niet gezonde, kritische opmerkingen. Kritiek mag, een nuchter antwoord ook. Zeker in de kerk. Een synode nuttig? En dus ook nodig? Hoe zo?

Laat ik het simpel houden. Als er maar één kerkelijke gemeente zou zijn, is er geen synode nodig. Dan volsta je met een kerkenraad. Zo gauw er een kerk naast wordt gevormd (met ook een kerkenraad) zoek je contact met elkaar. Daar begint het dus al: contact. Waarom? Omdat je samen wat hebt en ook samen op weg bent. Omdat God je in Christus heeft gevormd en dus ook aan elkaar heeft gegeven. En wát wil je dan van elkaar weten, zonder nieuwsgierig of opdringerig te zijn? Wel, het gaat om de hoofdzaken waar het in het christelijke leven om te doen is. Dan stel je vragen aan elkaar: Zijn we elk voor zich en dus sainen op de goede manier bezig in de dienst aan God en aan de wereld? Leven we samen oprecht voor Zijn aangezicht? Dat mag je toch van elkaar vragen? Of niet soms? Het moet toch niet kunnen dat de ene christelijke gemeente op een radicaal andere manier leeft dan de andere? Radicaal anders – dan is de 'radix' dus verschillend, d.i. de 'wortel' waar alles uit voortkomt. Als er fundamentele verschillen aan het licht komen, moet er een onderzoek plaats vinden naar de oorzaak, de oor-

sprong van zulke verschillen. Dan help je, dan dien je elkaar met gezamenlijk beraad om de gegeven eenheid van geloof en leven weer te belijden en te beleven.

Eenheid en vrijheid

Dus in 't kort: wat is het nuttige van (breed) kerkelijk contact? Het gaat om het bewaren van het gemeenschappelijke geloof en de gezamenlijke stijl van leven. Dat moet in de eerste plaats omdat God wil dat de kerk haar eenheid bewaart: dat is ook nodig om de wereld om ons heen te laten zien dat God zo Zijn gemeente bij elkaar brengt en bij elkaar houdt. En dat ze haar dienst verricht aan de wereld die in nood verkeert. Dus gaat het op een synode vooral om de gemeenschappelijkheid van het kerk-zijn, het christen-zijn. Een gemeenschappelijkheid – nogmaals – op hoofdlijnen. Uniformiteit gaat echter verder: dan moeten alle vormen aan elkaar gelijk zijn. Kerkelijk samenleven moet echter geen dwangbuis zijn of worden. Christus heeft Zijn kerk gesteld in de vrijheid van de kinderen Gods. Niet om die vrijheid te misbruiken voor allerlei 'vleselijke', dus zondige toestanden, maar om, staande in die vrijheid, je eigen passende vorm te kiezen die de stijl van je geloof uitdrukt.

270 kerken: hoe te vergaderen?

Het is misschien wel een typisch Nederlandse opmerking die ik hier even aanstip: met één gelovige (naast je) kun je nog eenheid bewaren, met twee wordt het al bedenkelijk en met drie heb je een kerkscheuring. Dus: hoe meer gelovigen, hoe meer verschillende kerken. In plaats van nou vast te houden aan Christus' woord: waar twee of

drie in mijn naam vergaderd zijn, ben ik in hun midden. Maar misschien zegt dit woord wel iets over het klein houden van kerkelijke gemeenten.

Toch, het moet wel kunnen: met heel veel, met honderdduizenden, miljoenen gelovigen, en dan toch één geloof, één hoop, één liefde, één doop, één avondmaalstafel, enzovoorts. Want we dienen immers samen één Heer, één God en Vader die ons door Zijn Geest leidt naar Zijn eeuwig koninkrijk!

We moeten dus nu nagaan hoe dat kerkbreed werkt als je met zo velen hetzelfde geloof belijdt en beleeft.

De Gereformeerde Kerken in Nederland (GKV) tellen 270 plaatselijke gemeenten. Die komen op gezette tijden bij elkaar in synodevergadering; en dan zitten er 'maar' 36 mannen. Klopt dat wel? Is dat soms volgens een bijbels voorschrift? Of mag dat ook anders?

We raken hier dus aan de kerkorde (de tekst staat achter in het Gereformeerd Kerkboek). Dat is een menselijk document. Goed doordacht, bedoeld om op een ordelijke manier de (ietwat ingewikkelde) kerkstructuur te laten functioneren. Bijbels verantwoord. Met ruimte, vrijheid binnen de confessionele eenheid. Dus ook echt wel eens te veranderen. Als het maar helpt om het grote doel beter te bereiken. Enkele principes zijn in onze kerkorde wel aan te wijzen: de vrijheid en zelfstandigheid van de plaatselijke kerken, temidden van een kerkenbond die geen heerschappij mag uitoefenen over plaatselijke gemeenten; dat gaat tegen de Schrift in. We willen geen hiërarchie, geen synodocratie, geen bisschoppelijke oppermacht of dominocratie. Evenmin een houding van 'wie doet me wat', van independentisme (dat trouwens mooi past bij het postmodernisme). Wat een

'dure woorden' – en dan te bedenken dat ze ook nog veel tweeweg hebben gebracht in de kerk. Veel wat niet deugt. Wat we wel willen? Het gaat ons juist om een dragen van een stuk gezamenlijke verantwoordelijkheid voor elkaar, in sterke betrokkenheid, in een open verhouding en – als het gaat om 'ondergeschikte' en 'middelmatige' punten – een behoorlijke mate van vrijheid om vorm te geven aan de 'redelijke eredienst' voor God en voor de wereld.

Andere afvaardigingsregel?

De vraag of slechts 36 afvaardigden het samenleven van 270 gemeenten kunnen weerspiegelen moet nu besproken worden. Kijk, die 36 mannenbroeders zijn niet zozeer een zuivere 'afspiegeling' van een mogelijke diversiteit van de plaatselijke gemeenten. We moeten hier niet denken in termen van representatie van 'fracties' of 'stromingen', maar van vertegenwoordigers van kerkengroepen die allen dezelfde basis hebben. Met kerkengroepen bedoel ik de particuliere ressorten (regio's) die we als GKV kennen. Dus de 9 particuliere synoden kiezen ieder uit hun eigen gebied 4 ambtsdragers die dan namens de kerken afreizen naar de synodeplaats en daar verder 'zonder last of ruggespraak' hun werk doen. Nu is het zo dat elk particulier ressort gevormd wordt door 3, 4 of 5 classes. Het zou daarom eens overwogen moeten worden of niet elke classis een representant krijgt in de Generale Synode, zodat er iets meer zichtbaar wordt van het Ideaal dat elke kerk, hier dan elke kerkelijke classis, zijn afgevaardigde heeft. Het aantal synodeleden zou dan uitkomen op 31. Een bijna symbolisch aantal. Maar als men een

dubbele afvaardiging (1 ouderling en 1 predikant per classis) meer waardeert tellen we 62 synodale leden.

Intussen ligt er het feit dat meerdere classes nu helemaal niet meedraaien in de GS en enkele classes 'oververtegenwoordigd' zijn. Bijvoorbeeld: uit de classis Groningen komen 3 afgevaardigden, terwijl dus 2 classes (Warffum en Appingedam) geen primar afgevaardigden kennen. En zo kan men meer regionale incongruenties aanwijzen.

Nu is het een bekend gegeven dat de afvaardiging naar de GS niet zo **vlot** te bemannen is, maar ik geef het idee van classicale afvaardiging toch in overweging. Het kan de betrokkenheid vanuit de classiskerken behoorlijk vergroten. En helemaal als de afgevaardigden ook nog doen aan voorlichting en advies aan de regionale gemeenten.

Ik ga nu nog niet zover dat ik alle 270 plaatselijke kerken zou willen uitnodigen om per gemeente samen de GS te bemannen. Dat lijkt me – alleen al gelet op het aantal van 270 mannen – een bijna wanordelijke boel te worden. Toch, diep in mijn hart heb ik er wel een warm plekje voor. Maar dat is misschien iets (teveel) van de eigen tijdgeest...

Je bent 'bezwaard' en dan?

Bij de naam 'bezwaard' moet ik vaak nog denken aan de tijd dat je als vrijgemaakte zo werd aangeduid (om niet te zeggen gebrandmerkt), al op de lagere school. Je **wist** nog nauwelijks wát het betekende, maar het had wel een ongunstige klank voor je. En dat wisten de synodalen ook maar al te goed. Je vond het niet leuk; je wilde maar liever niet met dat etiket beplakt worden. Toch was het in zekere zin ook een erenaam: je **was** wat, de

anderen misten zo'n benaming. En het had dan ook nog iets te maken met je plaats als kind van God. En ... wie 'bezwaard' was, had toch eigenlijk wel het gelijk aan zijn kant? Ook al beweerden synoden en synodaten het tegengestelde? Nou dus.

Ja, en vandaag dan? Hebben bezwaarden bij ons dan ook weer het gelijk aan hun kant? Ondanks alles wat een synode besluit en onze 'nieuwe synodalen' beweren?

We zullen hier allereerst hebben te bedenken dat allen die vandaag bezwaard zijn (over een of ander synodebesluit) niet over hetzelfde besluit zullen klagen. We willen hier geen groepsaanduiding invoeren die stigmatiserend gaat werken. Dus keer ik nu ook snel terug naar die ene bezwaarde die zijn gelijk probeert aan te tonen en ook te halen. Wat moet hij als de synode niet met hem instemt? **Hij** kan dan van alles doen:

bij de volgende synode in **appel** gaan – dus drie jaar verder studeren en **(on)geduldig** wachten, maar ook intussen niet een commissie verder spreken; hij kan zich ook na bestudering van het synodebesluit neerleggen bij de genomen beslissing en biddend Ieren inzien dat dit beter is dan wat hij zelf voorstond – dat vergt wellicht een stuk zelfverloochening, maar ... zoiets mag toch **niet** vreemd zijn voor een christen?;

hij kan (met geestverwanten of gelijkgestemden) zelfs de kerk verlaten en een ander verband zoeken of een eigen (nieuw) verband vormen.

Bij dit laatste zou veel te zeggen zijn. Met name vanuit de vraag wanneer **het** voor Gods aangezicht bestaan kan dat men zich losmaakt. Ik wijs er nu alleen op dat een dergelijke keus – meestal in het negatieve gemaakt – later vaak leidt tot nieuwe spanningen, omdat de denktrant van

deze bezwaarden in veel opzichten bestaat bij de gratie van het wantrouwen tegen 'die anderen in de kerk'. Helaas is men dan het geloof betreffende de katholiciteit van de kerk aan het verliezen. Of men versmalt de katholiciteit tot de beperktkeid van eigen denken en gevoelen. En dan ligt de sekte op de loer.

Waar de synode op **uif** is?

Een synode is dus gericht op de handhaving van de eenheid van de kerken en haar leden. Niet als koel ordeprincipe of doel in zichzelf. Maar gebonden aan de katholieke bandbreedte van de kerk die Jezus Christus belijdt als haar Heer.

Een synode spreekt niet graag in termen van 'gelijk willen hebben' of iets in die trant. Zij wil graag dat – ook door haar onderwijs via besluiten en handreikingen – de kerken en haar leden zich van de onderlinge band van het christelijk geloof sterk bewust zullen blijven. En zo de eenheid handhaven, ook al is de subjectieve opinie van een kerklid niet altijd dadelijk overtuigd van het gelijk van een synode.

Hopelijk mag de synode van Zuidhorn haar bijdrage leveren aan het hier beschreven doel van elke gemeenschappelijke kerkvergadering. En zo 'de synode van de mooie dingen' worden!

Opstandings-kracht

Als we geloven, zijn we verbonden met Christus. in zijn lijden en in zijn opstanding: ook wij mogen opstaan tot een nieuw leven. ook nu al. Daarover schreef ds H. Polinker in *De Wakker* van 3 mei:

Opgewekt tot een nieuw leven

Het is met name de apostel Paulus die in zijn brieven onder leiding van de Heilige Geest aandacht vraagt voor de betekenis van Christus' opstanding voor de heiliging van geheel ons hart en leven. Met name in Romeinen 6 lezen we dat Christus uit de doden is opgeneukt tot heerlijkheid van de Vader *opdat wij ook also in nieuwigheid des levens zouden wandelen.*

Het is zonder meer duidelijk in de Heilige Schrift dat een zondaar die wordt wedergeboren door de Heilige Geest, een nieuw leven ontvangt. In Christus ben je dan een *nieuw schepsel* geworden. Een christen zonder een nieuw leven is geen christen. Het nieuwe leven wat de Heilige Geest werkt in het hart, betekent dat onze begeerten en verlangens anders en dus nieuw zijn. Was er eerst het verlangen naar de zonde, nu is er het verlangen om de Heere te dienen. Dit nieuwe leven komt tot uiting in een nieuw leven in de dagelijkse praktijk van liet leven. We gaan van harte leven naar de geboden van God.

De opstanding van Je Heere Jezus is de grond voor dit nieuwe leven. Zu krachtig is de opstanding van Je Heere Jezus. Ons hele leven wordt door Hem vernieuwd. Vit kracht is ook echt nodig om menselijke vernieuwen. Uit zichzelf komt een mens niet tot een nieuw leven. We gaan op de weg van de zonde en we voelen ons er in thuis. Het kan weleens zo zijn dat bepaalde gebeurtenissen of bepaalde preken indruk op ons

maken. Maar daarmee is nog niet de vernieuwing van ons hart en van ons leven gegeven. Daar is meer kracht voor nodig. Daar is de kracht van Jezus' opstanding voor nodig. Die kracht is. Gode zij dank, in Zijn opstanding te vinden.

Het Evangelie van de Opgestane Jezus verkondigt ons de mogelijkheid en de werkelijkheid van een nieuw leven.

Wij kunnen dat met onze eigen kracht nooit tot stand brengen. Wellicht herkent u dat vanuit uw eigen leven. Je kunt zo vast in de zonde zitten, zo vast in zondig levenspatroon. Je probeert daar up gegeven moment wel los van te komen en het gaat dan ook voor een tijd wel goed, maar je vervalt weer in je oude zonden en je oude zondige levenswijze. Je merkt dan dat je er niet bent met jezelf een beetje op te knappen. *We hebben de vernieuwing nodig, die van God komt.* Die vernieuwing is er, dankzij de opstanding van de Heere Jezus. Hij wekt zondaren op tot een nieuw leven door Zijn kracht. Die Hij op Pasen aan het licht heeft gebracht.

Door Zijn kracht

In de heiliging van ons leven zijn we niet aangewezen op onze eigen kracht. Dat zou ook onmogelijk zijn. Je bent na ontvangen genade niet incens tot een mens geworden die het in eigen kracht kan. Altijd moeten we weer voor ogen houden dat de rank aan de wijnstok verbonden is en dat de rank zonder de levende verbinding aan de wijnstok geen vrucht zal dragen. Wie door de Heilige Geest aan de Heere Jezus verbonden is, ontdekt ook in zijn eigen leven, *dat je nooit in eigen kracht opgewassen bent tegen de zonde en tegen de verleidingen die op ons afkomen.* De catechismus verwoordt het zo dat onze drie doodsvijanden niet ophouden om ons aan te vechten, terwijl wij van onszelf zo zwak zijn dat wij niet een ogenblik kunne bestaan. Deze strijd kan je inder dan eens de moed ontnemen. Maar de opstanding van de Heere Jezus laat zien dat we deze strijd in Zijn kracht mogen voeren. We worden door Zijn kracht opgewekt tot een nieuw leven. Pasen garandeert ook de heiliging in het leven van een christen. De heili-

ging is een gave. We ontvangen de heiliging van ons leven in de opstanding van Christus. Wie door het geloof aan de levende Christus verbonden is, deelt ook in deze weldaad.

Zo is onze strijd tegen de wereld. Je duivel en de zonde. nooit tevergeefs en hopeloos. Jezus heeft door zijn opstanding ook deze vijanden overwonnen en in Zijn kracht zal een christen ook strijden tegen deze vijanden.

Blijft in Mij

Door Zijn kracht worden we opgewekt tot een nieuw leven. Als je door de levendmakende kracht van Christus een nieuw leven ontvangt, ontlaait ons dat uiteraard niet van de roeping om te jagen naar de heiligmaking, zonder welke niemand de Heere zien zal.

Een christen wordt voortdurend aangespoord om heilig te leven, vurig en krachtig de zonden te bestrijden en het vlees met zijn begeerten te kruisigen.

Maar die roeping van een christen krijgt een gestalte in het gelovig leven met de Opgestane Jezus. We moeten het voortdurend hebben van Zijn opstandingskracht.

"Opdat ik Hem kenne en de kracht van Zijn opstanding", zegt Paulus. Wie door de Heilige Geest zijn eigen zwakheid ervaart, zoekt de gemeenschap met Christus. Zijn kracht wordt inimmers in onze zwakheid volbracht. Het geheim van een nieuw leven is de voortdurende gemeenschap met Christus. Die gemeenschap wordt bevestigd door de Heilige Geest. Die een zwak mensenkind in zichzelf telkens uitdrijft naar deze Christus. Door in Hem te blijven, zullen we vrucht dragen dankzij Zijn opstanding uit de Joden. Onze zwakheid brengt ons telkens tot Hem. Die machtig is ons voor struikelen te bewaren. Dat is de les in het leven van een kind van God: alleen door Hem is er een nieuw leven. Dat is in het begin van het geestelijke leven zo. Zonder Hem kunnen we niets doen. Zo leren we ook verstaan wat Paulus zegt: *"Ik vermag alle dingen door Christus, Die mij kracht geeft."*